

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : วิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปี่สา  
เขตพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
- ผู้วิจัย** : พระมหาจักรพันธ์ สุระโต (สุระโพธา)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร. วิโรจน์ วิชัย, ป.ธ.๓, พธ.บ. (ปรัชญา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา),  
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
  - : พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, ดร., ป.ธ.๕, พธ.บ. (ศาสนา),  
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๒ มกราคม ๒๕๖๐

### บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องวิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปี่สาเขตพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปางนี้ มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ๓ ประการ คือ ๑. เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาในสังคมล้านนา ๒. เพื่อศึกษาเนื้อหาเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปี่สาของเขตพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ๓. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปี่สาเขตพื้นที่ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาในสังคมล้านนานั้นมีความเชื่อ และสืบทอดกันมาหลายยุคหลายสมัย โดยเฉพาะยุครอยต่อระหว่างศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์เริ่มมีบทบาทลดลง และพุทธศาสนาเข้ามาแทนแต่ก็เป็นการอิงอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสองศาสนาโดยเฉพาะเรื่องเวทย์มนตร์คาถา และในที่สุดมาถึงยุคมอญพม่า และล้านนาไทย ซึ่งเป็นยุคที่ดินแดนล้านนาได้รับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจากอินเดียโดยผ่านทางมอญและพม่านี้ ผู้คนในดินแดนที่เรียกว่าล้านนาก็รับเอาอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาแบบผสมผสาน ชาวล้านนา โดยเฉพาะคนอำเภอเถิน มีความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาตั้งแต่โบราณพร้อมกับสังคมล้านนาส่วนใหญ่ แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถานี้ได้แทรกซึมไปทั่วทุกแห่งในล้านนา

เนื้อหาของเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปี่สาพบว่า ปี่สา ๘ ฉบับของแต่ละตำบลในอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง มีเวทย์มนตร์คาถาปรากฏอยู่ คือ คาถาเมตตามหานิยม / ปิยะมหาเสน่ห์ คาถาทางโชคกลาง คาถาแคล้วคลาด / ปกป้องคุ้มภัย คาถาไสยดำ คาถายูยงคงกระพัน (ข้าม) และ ๘ ฉบับ ใน ๘ ตำบลนี้มี คาถามหานิยม / ปิยะมหาเสน่ห์ ๖ บท คาถาทางโชคกลาง ๔ บท คาถาแคล้ว

คลาด ๕ บท คาลาไสยดำ ๕ บท และคาถาคาถายูยงคงกระพัน (ข้าม) ๙ บท รวมทั้ง ๘ ฉบับ มี  
เวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏ ๒๙ บท

เวทย์มนตร์คาถามี**คุณค่าด้านจิตใจ** ในด้านการยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นตัวสื่อกับคน  
เจ้าหาธรรม **คุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรม** เป็นการรักษอักขระล้านนาไม่ให้สูญหายไป **คุณค่า**  
**ด้านสังคม** ทำให้เห็นภาพสะท้อนของวิถีชีวิต **คุณค่าด้านประวัติศาสตร์** คือ ทำให้รู้ถึงสภาพสังคมใน  
สมัยโบราณ **คุณค่าด้านเศรษฐกิจ** ทำให้ผู้คนมีกำลังใจมาหาสินค้าขาย และ**อิทธิพลต่อบุคคล** ทำให้  
ตัวบุคคลมีความเชื่อมั่นในด้านจิตใจ **อิทธิพลต่อครอบครัว** ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การ  
งาน **อิทธิพลต่อสังคม** คือ ทำให้สังคมมีกิจกรรมทางพิธีกรรมร่วมกัน **อิทธิพลต่อศาสนา** คือ เป็นสิ่งที่  
ชักจูงให้คนศรัทธาในพุทธศาสนา **อิทธิพลต่อภูมิปัญญา** คือ การนำเอาเวทย์มนตร์คาถาเข้า  
ประยุกต์ใช้กับองค์ความรู้ และศาสตร์พื้นบ้านล้านนา

**Thesis Title** : An Analysis of Value and Influence of Magic Scripture as  
Appeared in Lanna Pabsa, Thern District, Lampang Province

**Researcher** : Phramaha Jakkaphan Suratejo (Suraphotha)

**Degree** : Master of Arts (Buddhist Studies)

**Thesis Supervisory Committee**

: Dr. Virot Vichai, Pali III, B.A. (Philosophy),  
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Ven. Dr. Phrakrusiripariyatyanusath, Pali V, B.A. (Religions),  
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

**Date of Graduation** : January 22, 2017

### Abstract

The thesis entitled “An Analysis of Value and Influence of Magic Scripture as Appeared in Lanna Pabsa, Thern District, Lampang Province” consists of 3 objectives as 1) to study the belief in magical scriptures in Lanna society, 2) to explore the content of magical scriptures as appeared in Lanna Pabsa, Thern District, Lampang Province and 3) to analyze the value and influence of magical scriptures as appeared in Lanna Pabsa, Thern District, Lampang Province. From the study, it can be found that:

The belief in the magical scriptures in Lanna society is believed and handed down for many generations, especially in the boundaries between Brahmanism and Buddhism. In that period, the Brahmanism began to decline and Buddhism came to replace. However, it is based on each other between the two religions, especially in the name of the magical scriptures. Later, in the period of Mon, Myanmar and Lanna it can be said that Lanna received Buddhism and cultures of India through the Mon and Myanmar. The people of the land, known as Lanna take the influence of magical scriptures blended. Lanna people particularly Thern District believe in the magical scriptures for a long time along with the most society of Lanna. It is commonly known that the belief in the magical scriptures in Lanna society has permeated throughout all of Lanna.

The content of magical scriptures as appeared in Lanna Pabsa, Thern District, Lampang Province can be found that Pabsa ( a set of mulberry paper) with eight series of each Sub-district is of the magical scriptures: spells towards immortality or Piya Maha Saneh, spells of fortune, spells of avoiding or protection oneself, black magic spells, invincible spells (kham). In eight series of eight Sub-districts, there are six verse-spells of the spells towards immortality or Piya Maha Saneh, four verse-spells of the spells of fortune, five verse-spells of the avoiding spells, five verse-spells of the black magic spells and nine verse-spells of the invincible spells (kham). On the eight series, there are 29 verse-spells of magical scriptures.

The values of magical scriptures can be seen in various aspects : **mental value**; keeping the mind and taking people to reach Dhamma, **language and literature value**; maintaining the alphabet of Lanna not to be lost, **social value**; making a reflection of life, **historical value**; making aware of the social conditions in ancient times, and **economic value**; urging people to recreate a living trading. Last, the influence of magical scriptures can be significantly mentioned: **influence on the individual**; making individuals have confidence in the mind, **influence on the family**; causing a flourishing career, **influence on the society**; making ritual activities together, **influence on the religion**; persuading people to interest in Buddhism more, and **influence on the traditional knowledge**; applying the magical scriptures to general body of knowledge and Lanna traditional knowledge.

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก บุคคลหลายฝ่าย ทั้งภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ และบุคคล ทั่วไปที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาและการวิจัยครั้งนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณ ดร.วิโรจน์ วิชัย ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์, และขอ กราบขอบพระคุณ พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์, ดร.กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ท่านได้เมตตา อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาตรวจสอบ ชี้แนะ และแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดีมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณเจ้าคณะตำบล ๘ ตำบล ของอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง กราบ ขอบพระคุณ อาจารย์ พระมหาสิทธิเดช สิทธิเดช ประธานสงฆ์ สำนักสงฆ์สิริอินชัย ผู้ให้คำปรึกษา เรื่องของปั๊สา และอนุโมทนาขอบคุณปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้ทรงคุณวุฒิอำเภอเถิน) ๘ ท่าน ใน ๘ ตำบล ของอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่า และอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาในปั๊สา เพื่องานวิจัยเป็นอย่างดี ขอขอบคุณคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ที่ ศูนย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ในการที่ให้โอกาส เข้ามาศึกษาวิชาการทางพุทธศาสนา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้หากมีความบกพร่องใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับด้วยความเต็มใจ และหาก วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าประโยชน์ใดๆ ขอประโยชน์จงเกิดขึ้นแก่ทุกท่านเพื่อช่วยกันสร้างสรรค์สืบ สานภูมิปัญญาของบรรพชนในพุทธศาสนาให้ทรงคุณค่าสืบไป และผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ตลอดจนถึงคุณบิดา มารดาของข้าพเจ้า และผู้มีอุปการคุณทุกท่าน และขอตั้งจิต อธิษฐานส่งความปรารถนาดีต่อผู้ที่ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ให้บังเกิดความรู้ความเข้าใจและ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมสืบต่อไป

พระมหาจักรพันธ์ สุรเตโช (สุระโพธา)

๒๒ มกราคม ๒๕๖๐

## สารบัญ

| เรื่อง                                                    | หน้า      |
|-----------------------------------------------------------|-----------|
| บทคัดย่อภาษาไทย                                           | (ก)       |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ                                        | (ค)       |
| กิตติกรรมประกาศ                                           | (จ)       |
| สารบัญ                                                    | (ฉ)       |
| คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ                                 | (ณ)       |
| <br>                                                      |           |
| <b>บทที่ ๑ บทนำ</b>                                       | <b>๑</b>  |
| ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา                        | ๑         |
| ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย                               | ๔         |
| ๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ                                   | ๔         |
| ๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย                                     | ๔         |
| ๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย                       | ๕         |
| ๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง                   | ๖         |
| ๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย                                    | ๑๕        |
| ๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ                                     | ๑๖        |
| <br>                                                      |           |
| <b>บทที่ ๒ ความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาในสังคมล้านนา</b> | <b>๑๗</b> |
| ๒.๑. ความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาก่อนพุทธกาล             | ๑๗        |
| ๒.๑.๑ ความเชื่อในยุคพระเวทย์                              | ๒๐        |
| ๒.๑.๒ ความเชื่อในยุครอยต่อระหว่างพราหมณ์สู่พุทธ           | ๒๕        |
| ๒.๒ ความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาในพระพุทธศาสนา           | ๓๒        |
| ๒.๒.๑ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในเวทย์มนตร์คาถา                | ๓๘        |
| ๒.๒.๒ มุมมองพุทธศาสนาต่อเวทย์มนตร์คาถา                    | ๕๕        |
| ๒.๓ ความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาในสังคมล้านนา            | ๖๓        |
| ๒.๓.๑ ความเชื่อยุคคอมมิวนิสต์ในล้านนาไทย                  | ๗๔        |
| ๒.๓.๒ ความเชื่อเรื่องเวทย์มนตร์คาถาในยุคล้านนาปัจจุบัน    | ๗๖        |

|                                                                          |           |
|--------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>บทที่ ๓ เนื้อหาเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปืบสาเขตพื้นที่ อำเภอลำปาง</b> | <b>๘๐</b> |
| ๓.๑ ประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนของ อำเภอลำปาง                             | ๘๐        |
| ๓.๑.๑ เมืองลื้อก่อนยุคล้านนา                                             | ๘๐        |
| ๓.๑.๒ เมืองลื้อในยุคล้านนาเป็นอาณาจักรเอกราช                             | ๘๓        |
| ๓.๑.๓ เมืองลื้อยุคล้านนาเป็นประเทศราชของพม่า และสมัยพญาเงี้ยว            | ๘๗        |
| ๓.๑.๔ เมืองลื้อยุคสุโขทัยเจ้าขุนมูลนายและหัวเมืองประเทศราชของสยาม        | ๘๙        |
| ๓.๑.๕ เมืองลื้อยุคสยามทำการปฏิรูปการปกครองถึงปัจจุบัน                    | ๙๓        |
| ๓.๑.๖ บริบทชุมชนของ อำเภอลำปาง                                           | ๙๕        |
| ๓.๒ เนื้อหาเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปืบสาเขตพื้นที่ อำเภอลำปาง            | ๙๗        |
| ๓.๒.๑ กำเนิดปืบสา                                                        | ๙๗        |
| ๓.๒.๑.๑ ความเป็นมาของปืบสา                                               | ๙๗        |
| ๓.๒.๑.๒ วิธีการทำปืบสาล้านนา และกระบวนการผลิต                            | ๙๘        |
| ๓.๒.๑.๓ การเขียนปืบสา                                                    | ๙๙        |
| ๓.๒.๑.๔ ภาษาที่ใช้เขียน                                                  | ๑๐๐       |
| ๓.๒.๒ ประเภทของเวทย์มนตร์คาถาในปืบสา                                     | ๑๐๒       |
| ๓.๒.๒.๑ คาถาสำหรับเขียน                                                  | ๑๐๒       |
| ๓.๒.๒.๒ คาถาสำหรับใช้ท่องบ่น                                             | ๑๐๓       |
| ๓.๒.๒.๓ คาถาสำหรับใช้เสกเป่า                                             | ๑๐๔       |
| ๓.๒.๓ ลักษณะเนื้อหาของเวทย์มนตร์คาถาในปืบสา                              | ๑๐๕       |
| ๓.๒.๓.๑ คาถาเมตตามหานิยม / ปิยะมหาเสน่ห์                                 | ๑๐๖       |
| ๓.๒.๓.๒ คาถาทางโชคลาภ                                                    | ๑๐๗       |
| ๓.๒.๓.๓ คาถาแคล้วคลาด / ปกป้องคุ้มภัย                                    | ๑๐๘       |
| ๓.๒.๓.๔ คาถายู่งคงกระพัน (ข้าม)                                          | ๑๐๙       |
| ๓.๒.๓.๕ คาถาไสยดำ                                                        | ๑๑๒       |

|                                                                          |            |
|--------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>บทที่ ๔ วิเคราะห์คุณค่าและอิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาที่ปรากฏในปืบสา</b> |            |
| <b>    ของเขตพื้นที่ อำเภอลำปาง</b>                                      | <b>๑๑๖</b> |
| ๔.๑ วิเคราะห์คุณค่าของเวทย์มนตร์คาถาในปืบสา                              | ๑๑๗        |
| ๔.๑.๑ คุณค่าด้านจิตใจ                                                    | ๑๑๗        |
| ๔.๑.๒ คุณค่าด้านภาษาและวรรณกรรม                                          | ๑๒๐        |

|                                              |            |
|----------------------------------------------|------------|
| ๔.๑.๓ คุณค่าด้านสังคม                        | ๑๒๓        |
| ๔.๑.๔ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์                | ๑๒๕        |
| ๔.๑.๕ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ                     | ๑๒๘        |
| ๔.๒ วิเคราะห์อิทธิพลของเวทย์มนตร์คาถาในปัปสา | ๑๓๑        |
| ๔.๒.๑ อิทธิพลต่อบุคคล                        | ๑๓๑        |
| ๔.๒.๒ อิทธิพลต่อครอบครัว                     | ๑๓๒        |
| ๔.๒.๓ อิทธิพลต่อสังคม                        | ๑๓๔        |
| ๔.๒.๔ อิทธิพลต่อศาสนา                        | ๑๓๖        |
| ๔.๒.๕ อิทธิพลต่อภูมิปัญญา                    | ๑๓๘        |
| ๔.๓ อิทธิพลพุทธศาสนาต่อเวทย์มนตร์คาถา        | ๑๔๑        |
| <b>บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ</b>   | <b>๑๕๐</b> |
| ๕.๑ สรุปผลการวิจัย                           | ๑๕๐        |
| ๕.๒ ข้อเสนอแนะ                               | ๑๕๕        |
| <b>บรรณานุกรม</b>                            | <b>๑๕๖</b> |
| <b>ภาคผนวก</b>                               | <b>๑๖๕</b> |
| <b>ประวัติผู้วิจัย</b>                       | <b>๒๑๔</b> |



## คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

### (๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อในคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ภาษาบาลี และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ เรียงตามคัมภีร์

### (๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างพระไตรปิฎกภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึงเล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ วิ.มหา. (บาลี) ๑ / ๑๐ / ๑๒. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์วินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาบาลีเล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๐ หน้า ๑๒

การอ้างพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับเช่น ที. ม. (ไทย) ๑๐ / ๕๐ / ๖๐. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๕๐ หน้า ๖๐

การอ้างอิงอรรถกถาภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม / ข้อ / หน้า เช่น ที. สී. อ. (บาลี) ๒ / ๘๐ / ๑๐๐. หมายถึง อรรถกถา ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี สีสันธวรรค ฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๒ ข้อที่ ๘๐ หน้า ๑๐๐. ส่วนการอ้างอิงปกรณ์วิเสส จะใช้ระบุชื่อคัมภีร์ / เล่ม / หน้า / เช่น วิสุทธิ. ๓ / ๗. หมายถึง คัมภีร์วิสุทธิมรรค เล่ม (ภาค) ที่ ๓ หน้า ๗.

#### พระวินัยปิฎก

|              |                   |                |           |
|--------------|-------------------|----------------|-----------|
| วิ. มหา.     | (ไทย) = วินัยปิฎก | มหาวิภังค์     | (ภาษาไทย) |
| วิ. ภิกขุณี. | (ไทย) = วินัยปิฎก | ภิกขุณีวิภังค์ | (ภาษาไทย) |
| วิ. จู.      | (ไทย) = วินัยปิฎก | จูฬวรรค        | (ภาษาไทย) |

#### พระสุตตันตปิฎก

|           |                      |               |                 |            |
|-----------|----------------------|---------------|-----------------|------------|
| ที. ปา    | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ทีฆนิกาย      | ปาฏิกวรรค       | (ภาษาไทย)  |
| ที. สී.   | (บาลี) = สุตตันตปิฎก | ทีฆนิกาย      | สีลกขณธรรคคปาติ | (ภาษาบาลี) |
| ที. สී.   | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | ทีฆนิกาย      | สีลขันธวรรค     | (ภาษาไทย)  |
| อง. ดิก.  | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | อังคุตตรนิกาย | ดิกนิบาต        | (ภาษาไทย)  |
| อง. ปญจก. | (ไทย) = สุตตันตปิฎก  | อังคุตตรนิกาย | ปญจกนิบาต       | (ภาษาไทย)  |

(ญ)

|              |                     |               |              |           |
|--------------|---------------------|---------------|--------------|-----------|
| อง. เอกาทสก. | (ไทย) = สุตตันตปิฎก | อังคุตตรนิกาย | เอกาทสกนิบาต | (ภาษาไทย) |
| ขุ.ธ.        | (ไทย) = สุตตันตปิฎก | ขุททกนิกาย    | ฉัมมปทบาลี   | (ภาษาไทย) |
| ขุ.อป.       | (ไทย) = สุตตันตปิฎก | ขุททกนิกาย    | อปทาน        | (ภาษาไทย) |
| ขุ.พุทธ.     | (ไทย) = สุตตันตปิฎก | ขุททกนิกาย    | พุทธวงศ์     | (ภาษาไทย) |

#### พระอภิธรรมปิฎก

|        |                     |          |           |
|--------|---------------------|----------|-----------|
| อภ. ก. | (ไทย) = อภิธรรมปิฎก | กถาวัตถุ | (ภาษาไทย) |
|--------|---------------------|----------|-----------|

#### อรรถกถาฎีกาและปกรณ์วิเสส

|                 |                              |               |                       |            |
|-----------------|------------------------------|---------------|-----------------------|------------|
| อง. ติก. อ.     | (ไทย) = อังคุตตรนิกาย        | มโนรลปุรณี    | ติกนิบาตอรรถกถา       | (ภาษาไทย)  |
| อง. เอกาทสก. อ. | (ไทย) = อังคุตตรนิกาย        | มโนรลปุรณี    | ปัจจุกาทินิบาตอรรถกถา | (ภาษาไทย)  |
| สารตถ. ฎีกา.    | (บาลี) = สารตถทีปนีฎีกา      |               |                       | (ภาษาบาลี) |
| ขุ.ขุ.อ.        | (ไทย) = ขุททกนิกาย           | ปรมัตถโชติกา  | ขุททกปาฐอรรถกถา       | (ภาษาไทย)  |
| ขุ.ธ.อ.         | (ไทย) = ขุททกนิกาย           | ฉัมมปทอรรถกถา | ขุททกปาฐอรรถกถ        | (ภาษาไทย)  |
| กงขา. ฎีกา.     | (บาลี) = กงขาวิตรณีปุราณฎีกา |               |                       | (ภาษาบาลี) |